

predstavlja poseban doprinos na putu planskog odnosa prema prevodilačkoj djelatnosti u Bosni i Hercegovini, koja je neselektivna i sporadična, te kao poticaj fakultetima humanističke orijentacije da u svoje nastavne planove i programe uvedu prevođenje kao poseban predmet budući da se on do sada kod nas nije izučavao.

Zehra ALISPAHIĆ

DOBRI BOŠNJANI OTRGNUTI OD ZABORAVA – REIS FEHIM EF. SPAHO – ČOVJEK VIZIJE I AKCIJE

„Reis Fehim ef. Spaho – Čovjek vizije i akcije“, priredio Mustafa Spahić, Dobra knjiga, Sarajevo, 2011. godine, str. 574

Bosansko-hercegovačku noviju povijest bojila je veoma posvećena društvena angažiranost čitave plejade javnih djelatnika, književnika, pjesnika, publicista, vjerskih lidera... alima ili znanstvenika u najširem značenju riječi. Zanimljivo je da nakon dugog perioda komunističke šutnje koja je svjesno nastojala zatrijeti životopise umnih Bošnjaka ni novi demokratski tokovi i političke opcije u svojim programima, a ni sama Islamska zajednica, nisu imali osmišljene istraživačke projekte kojima bi se u ovih dvadeset godina života u demokraciji otrgnuli od zaborava životopisi bošnjačkih javnih djelatnika. Iskoraci su ipak pravljani, ali ne kao rezultat organiziranih i planskih aktivnosti nego kao plod sporadičnih istraživanja nekih magistarskih i doktorskih disertacija te osobnih interesovanja pojedinih istraživača (Enes Karić, Dževad Hodžić, Ferid Dautović, Ifet Mustafić, Husejin Smajić...) i jednog broja izdavačkih kuća (*El-Kalem, Ljiljan, Tugra, Dobra knjiga*). Tako do sada na policama imamo knjige posvećene životu i radu reisa Džemaludina ef. Čauševića, Mehmeda Handžića, Huseina ef. Doze, hfz. Ibrahima ef.

Trebinjaca, Kasima ef. Dobrača, Hamdije Mulića...

Mustafa ef. Spahić, znameniti vaiz i muderris u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu, pored do sada objavljenih dvadeset i devet knjiga, bh. javnosti je ponudio i knjigu pod naslovom „Reis Fehim ef. Spaho – Čovjek vizije i akcije“, koju je kao svoj najznačajniji projekat u 2011. godini publikovala izdavačka kuća *Dobra knjiga* u ediciji *Dobri Bošnjani*. Knjiga je štampana i doživjela je svoju prvu promociju 13. februara 2012. godine na dan kada se navršilo sedamdeset godina od preseljenja na bolji svijet reisa Fehima ef. Spahe.

„Konačno je došlo vrijeme da se sa njegova djela skine prašina zaborava, dešifriraju stereotipije i predrasude i otkloni svojevrsna zavjera šutnje“, zabilježio je na kraju svog 150 stranica dugog uvodnog teksta o reisu Fehimu ef. Spahi autor i priređivač Mustafa Spahić, „jer Reis Fehim ef. Spaho je od komunističkih vlasti bio ignoriran a od uleme sedamdeset godina prešućivan“.

Strukturu ove knjige čini Predgovor priređivača Mustafe Spahića, u kome iznosi iscrpnu biografiju i porodične relacije Fehima Spahe, njegov društveni angažman, njegov teorijsko-znanstveni i istraživački rad te poseban osvrt na period kada je obavljao funkciju reisul-uleme i osam tematskih poglavlja u kojima su prezentirani autorski i prevodilački radovi Fehima Spahe i radovi na prikupljanju narodnih umotvorina, govori i obraćanja. Ovi radovi u knjizi su svrstani u poglavlja pod naslovima: „Islamske teme“, „Povijest“, „Islam u vremenu“, „Vrijeme-Prostor“, „Kulturna povijest“, „Portreti“, „Prijevodi“, „Narodne umotvorine“, „Prilozi“.

Šta je to u životu, radu, vlastitim opredjeljenjima i političkoj orijentaciji Fehima Spahe, koji je bio aktivni sudionik događaja u tri državna sistema u kojima se BiH nalazila s kraja 19. i početka 20. stoljeća bilo neobično? Zašto se za njegovu ličnost i brojne društvene aktivnosti u jednom posebno osjetljivom historijskom razdoblju vezuju brojne kontroverze? Zašto je iščitavanje njegove biografije i bogatog publicističkog opusa posebno važno u vremenu u kojem živimo? Kako je prostorni i vremenski kontekst utjecao i oblikovao životni put, profesionalni angažman i stvaralački dar reisa Spahe? Na ta i brojna druga pitanja odgovor daje

ovaj pažnje vrijedan priređivačko-autorski rad Mustafe Spahića čiji je sadržaj rezultat i uredničke kreacije i adaptacije Mirzeta Hamzića, profesora bosanskog jezika i književnosti u Gazi Husrev-begovoj medresi u Sarajevu.

Fehim ef. Spaho rođen je u Sarajevu 4. februara 1877. godine kao prvi sin hadži Hasan ef. Spahe, muderisa Gazi Husrev-begovog hanikaha i kasnije nastavnika i upravitelja Šerijatske sudačke škole (*Mektebi-nuvaba*) u Sarajevu.

Osnovno obrazovanje završio je u svom rodnom gradu, a zatim se upisao u gimnaziju, koju je napustio i prešao u Šerijatsku sudačku školu, prvo kao vanredan učenik, a zatim je IV i V razred završio redovno. Po završetku Šerijatske sudačke škole, 7. oktobra 1895. godine stupio je u državnu službu na mjesto vilajetskog arhivara u upravnom odjeljenju Zemaljske vlade u Sarajevu. U mjesecu decembru 1896. godine imenovan je u Šerijatski sud u Sarajevu, a u septembru 1897. godine položio je kadijski ispit i postavljen za službenog tumača za turski jezik. Od 1901. do 1908. godine službovao je kao kadija u Sarajevu i bio je dodijeljen na rad Zemaljskoj vladi. Godine 1908. postao je vladin perovoda, a 1911. vladin podtajnik, 1915. vladin tajnik, a od februara 1919. do oktobra 1920. načelnik Ministarstva vjera u Beogradu. Na vlastiti zahtjev vraćen je u Sarajevo gdje je bio viši vladin savjetnik i predsjednik odsjeka za vjere. Vjerovatno iz političkih razloga rano je penzionisan, već 1923. godine, zatim ponovo aktiviran da bi konačno iz sličnih razloga ponovo bio penzionisan. Poslije toga se bavio prevodilačkim i naučnim radom. Polovinom marta 1936. postavljen je *naibom* Islamske zajednice u Sarajevu, a koncem aprila iste godine imenovan je predsjednikom Vrhovnog šerijatskog suda u Sarajevu. Na izborima za Vakufski sabor u Sarajevu 1937. godine izabran je za člana, a zatim za člana užeg savjeta reisul-uleme i za člana Izbornog tijela za izbor reisul-uleme. Na sjednici Izbornog tijela 20. aprila 1938. godine izabran je među tri kandidata za reisul-ulemu i to uz Ahmed ef. Bureka, muderisa Gazi Husrev-begove medrese i Muhamed ef. Tufu, profesora Više islamske šerijatske škole. (veliko slovo zavisno od imena škole) Na osnovu ovoga prijedloga ukazom od 26. aprila 1938. godine kraljevski namjesnici su imenovali Fehima ef. Spahu za reisul-

ulemu Kraljevine Jugoslavije. Dužnost je primio 6. maja od prvog *naiba* Salih ef. Bašića, a svečano ustoličenje, predaja menšure je obavljena 9. juna 1938. godine u Carevoj džamiji u Sarajevu. Za vrijeme Spahinog mandata izbio je i Drugi svjetski rat u kome su muslimani i IZ došli u tešku situaciju.

Fehim ef. Spaho je bio čovjek od nauke i pera, spadao je u red najistaknutijih kulturnih i javnih radnika bosansko-hercegovačkih muslimana toga vremena. Od rane mladosti bavio se književnim i prevodilačkim radom. Pored mnoštva beletrističkih prijevoda, Fehim ef. Spaho je napisao veliki broj članaka iz kulturne historije bosansko-hercegovačkih muslimana. „Kategorijama današnje teorije kazano, Fehim Spaho je poput Ljubušaka, Bašagića, Čauševića, Handžića bio medijavelist, poliglot, prosvjetitelj i klasični alim (intelektualac) koji prati, pokriva, istražuje, približava i artikulira bitne teorijske discipline koji Bošnjacima identitet i opstanak znače“, bilježi između ostalog u svom uvodu prof. Spahić.

Umro je u doba Drugog svjetskog rata, 13. februara 1942. godine, u Sarajevu.

Otkako je 1882. godine uspostavljena institucija reisul-uleme, Fehim ef. Spaho je bio šesti reisul-ulema i prvi koji je preselio na ahiret vršeci to časno zvanje jer su peterica njegovih prethodnika bili prisiljeni da odstupe sa funkcije reisul-uleme. Bio je reisul-ulema 3 godine, 9 mjeseci i sedam dana.

„Kao pravnik reis Spaho je znao“, piše Spahić, „da Islamske zajednice nema bez organizacije, a kao vizionar znao je da ni Zajednice ni organizacije nema bez prave kadrovske politike. Zato on za rektora VIŠT-a i direktora Gazi Husrev-begove medrese dovodi svoje protukandidate za reisa. To je uistinu prava kadrovska politika... Njemu je opozicija bila kompletno Udruženje uleme sa takvim autoritetima kao što su Mehmed ef. Handžić, hfz. Muhamed Pandža, Kasim ef. Dobrača, Ahmed ef. Burek, Muhamed ef. Tufo, Ibrahim ef. Trebinjac, ali on nikad *El-Hidaju* nije dovodio u pitanje, niti ju je javno kritikovao“. Kao fascinantne poteze iz biografije reisa Spahe prof. Spahić navodi Spahinu podršku *El-Hidajinoj* rezoluciji protiv ustaških zločina, stavljanje svog imena ispred petnaest mladića *skojevaca* koji su bili osuđeni na strijeljanje kao i vizionarski korak odbijanja da se

Pravoslavna crkva na Preradićevom trgu u Zagrebu preuredi u džamiju o trošku NDH, budući da je islam u Sloveniji i Hrvatskoj od 1916. godine priznat kao službena religija. „Da je uradio suprotno“, zaključuje Spahić, „zločinci bi imali alibi za preko 1000 porušenih i spaljenih džamija u BiH od 1992. do 1995. godine.“

Dženaza mu je obavljena u nedelju 15. februara poslije podne-namaza pred Begovom džamijom u Sarajevu. U znak posebne počasti prenesen je na rukama od stana u ulici Musalla do Begove džamije uz prisustvo velikog broja poštovalaca iz Sarajeva i Bosne i Hercegovine. Pokopan je u haremu Begove džamije, s lijeve strane, u neposrednoj blizini velikog vakifa i hajr-sahibije Gazi Husrev-bega.

Fehim Spaho je svojim životom, radom, perom i potomstvom bez ikakve sumnje grandiozna ljudska i moralna veličana i dostojan Poslanikove a.s. izreke da su učeni ljudi nasljednici Božijih poslanika.

„Fehim Spaho nije bio intelektualac „komoditeta“, nije bio Reis funkcije, nije bio pisac najamnik. Povijest naše zemlje, njeni ljudi, njihova borba i uspjesi u Spahinom opusu su i njegovi uspjesi“, zabilježio je između ostalog u svojoj recenziji Remzija Pitić.

U svemu što je radio, a bio je i pisac, i prevodilac i publicista i pravnik ali i lider, bio je, kako piše autor-priredivač, stručan, kompetentan, konkretan, efektivan i efikasan djelujući pravovremeno i primjereno situaciji i događaju, u skladu sa zahtjevima vremena i prostora.

„Reis Fehim ef. Spaho – Čovjek vizije i akcije“, knjiga je koja je nezaobilazan sadržaj u proučavanju kulturne historije Bošnjaka, uputstvo kako treba pronicati u životne riznice naših velikih Bošnjana te primjer sadašnjim i dolazećim generacijama kako izgleda portret istinskog i angažiranog intelektualca u svom vremenu. Izdavačima je to i poticaj da nastave sa projektima ove vrste i otrgnu od zaborava i druge velike i časne Bošnjane.

Zehra ALISPAHIĆ

KRIZA ISLAMSKJE CIVILIZACIJE - KRIZA POLITIKE ILI DUHA?

Kriza islamske civilizacije; Ali A. Allawi; Dobra knjiga, Sarajevo, 2012.; Prijevod s engleskog; Mirnes Kovač

Ovih dana je izštampe u izdanju Dobre knjige iz Sarajeva izašla knjiga dr. Alija A. Allawija „Kriza islamske civilizacije“ u prijevodu bosanskohercegovačkog novinara i političkog analitičara Mirnesa Kovača.

„Kriza islamske civilizacije“ je jedinstveno svjedočenje o vremenu promjena koje su zahvatile ono što se naziva muslimanskim svijetom u postkolonijalnoj eri oslobođenja i potrage za vlastitošću. Ovo je jedno krajnje lično, ali ipak akademski utemeljeno, svjedočenje čovjeka koji je svojim porijeklom (Bagdad- Irak), naučnim (profesor na Univerzitetu Oxford i viši gostujući saradnik na Univerzitetu Princeton) i kasnije političkim (ministar trgovine i ministar odbrane u kabinetu kojeg je imenovalo Prijelazno iračko vijeće 2003.-2004.) angažmanom imao priliku biti svjedokom događaja i akterom promjena kroz koje je prošao ovaj dio svijeta u svojoj nedavnoj burnoj historiji. Knjiga koja se bavi pitanjem odnosa religije, prvenstveno islama, i politike u vrijeme obilježeno Arapskim proljećem koje, vidimo to iz dana u dan, sve više „religizira politiku“ je štivo koje će nam dati jedan novi pogled na ovaj fenomen i pomoći da shvatimo događaje o kojima svakodnevno slušamo i čitamo u sredstvima informisanja.

Za razliku od onih koji *a priori* osuđuju ideju o bilo kakvoj ulozi islama u političkom životu modernih arapskih i muslimanskih društva i država (ne samo Bliskog istoka) i onih koji zagovaraju površni islamizam utemeljen na politikantskim parolama zagrnutih tek islamskim formalizmom, Allawi traga za istinskom ulogom koju bi islam kao vjera, ali i tradicija i civilizacija mogao imati u obnovi muslimanskih društava i to čini tragajući za korijenima krize islamske civilizacije koja ih je dovela do pozicije u kojoj se nalaze.

On pravi odlučnu analizu, na trenutke isprepletenu vlastitim sjećanjem i iskustvom odrastanja, promjene koja je zadesila muslimanski svijet povratkom